

Қазақстан Республикасындағы цифрлық экономиканы жетілдіру жолдарын басқару

А.С. Ахметова

Менеджмент кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м.
ahmetova.2017.86@mail.ru

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: мақалада Цифрлық Қазақстан бағдарламасы, оның мақсаты, жүзеге асырылу жолдары, бағыттары қарастырылған. Сонымен қатар, цифрлық бастамаларды іске асырудағы экономикалық өсуі үшін бірқатар іс-шаралар да талданған. ЖІӨ-ге қатысты ең маңызды нәтижелердің 12 негізгі жобасы сараланған. Бағдарламаны іске асыруға республикалық бюджеттен кеткен қаражат соммалары берілген. Цифрландыру экономикалық тиімділікке қол жеткізуге және бәсекеге қабілеттілікті арттырумен қатар, Бағдарламаның негізгі міндеттерінің бірі болып табылатын халықтың өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған әлеуметтік салалар анықталған.

Кілт сөздер: цифрлық Қазақстан, технология, экономика, инвестиция, цифрландыру, бағдарлама, инфрақұрылым

Бүгінгі таңда цифрландыру экономикалық дамудың басты бағыттарының бірі болды. Сандық технологияны дамыту бүкіл еуразиялық экономикалық кеңістіктің басымдығына айналуда.

Қазақстанда «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы жасалды, ол елдегі технологияның қарқынды өсуіне және қызмет көрсетудің электронды форматына көшуге негіз болуы керек.

Тұжырымдаманы әзірлеушілер атап өткендей, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының мақсаты – орта мерзімді перспективада цифрлық технологияларды қолдану арқылы экономикалық даму қарқынын жеделдету және халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, сонымен бірге экономиканың болашақта цифрлы экономика құруға мүмкіндік беретін дамудың түбегейлі жаңа траекториясына өту үшін жағдай жасау. ұзақ мерзімді.

Негізгі қозғалыс екі бағытта болады деп болжануда: дамудың екі векторы бойымен қозғалыс – қолданыстағы экономиканы цифрландыру, яғни нақты сектордағы нақты жобалардан тұратын прагматикалық бастаманы қамтамасыз ету, экономиканың қазіргі секторларын, мемлекеттік құрылымдарды цифрландыру және технологиялық қайта жарақтандыру бойынша жобаларды іске қосу және цифрлық инфрақұрылымды дамыту. Екінші бағыт – болашақтың цифрлық индустриясын құру – ұзақ мерзімді тұрақтылықты қамтамасыз ету, адами капиталды дамыту деңгейін көтеру арқылы елдің цифрлық трансформациясын бастау, инновациялық даму институттарын құру және тұтастай алғанда цифрлық экожүйенің үдемелі дамуы.

Цифрлық түрлендіру – қазіргі мемлекеттің басты мақсаттарының бірі. Қазақстанда бұл салаға да көп көңіл бөлінеді. 2017 жылы «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы қабылданды, оның мақсаты ел экономикасының даму қарқынын жеделдету, сонымен қатар цифрлық технологияларды қолдану арқылы халықтың өмір сүру сапасын жақсарту.

Бағдарлама бес негізгі бағыттан тұрады:

- «Өнеркәсіпті цифрландыру»;
- «Сандық мемлекетке көшу»;
- «Сандық Жібек Жолын енгізу»;
- «Адами капиталды дамыту»;
- «Инновациялық экожүйе құру».

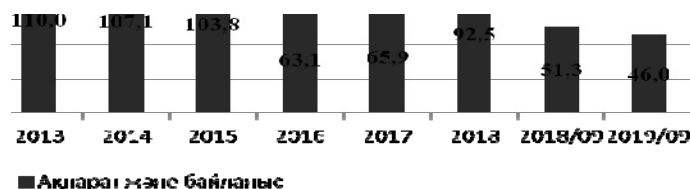
Осы бес бағыт аясында 17 бастама және 100-ден астам іс-шара құрылды.

2018 жылы компьютерлерді қолданатын ұйымдардың үлесі 70,7%-дан 77,7%-ға дейін өсті. Сонымен бірге, Интернетке қол жетімді ұйымдардың үлесі 2017 жылғы 67,7%-дан 2018 жылы 75,1%-ға дейін, ал Интернет-ресурстары бар ұйымдардың үлесі 21,7%-дан 22,3%-ға дейін өсті.

Цифрлық даму, қорғаныс және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігінің баспасөз қызметінің хабарлауынша, Қазақстандағы цифрландырудың жалпы экономикалық тиімділігі 578 миллион долларды құрады. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің ресми ақпараттық ресурсы экономиканы цифрландыруды енгізудің арқасында жыл сайынғы өнімділіктің өсуі 2–10%, кен орындарындағы өндірістің өсуі 3%, өндіріс шығындары 10–20% төмендейді және өнімді пайдалану есебінен өнімділік артады деп мәлімдеді. ауыл шаруашылығындағы ауыл шаруашылығы – 25-50% -ға.

2018 жылы - «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасын іске асырудың бірінші жылы – ақпарат пен байланысқа инвестициялар айтарлықтай өсуді көрсетті: жылына + 40,3%, 92,5 млрд. теңгеге дейін.

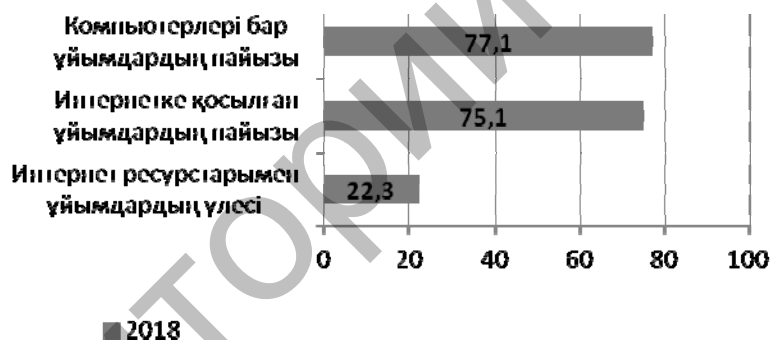
Алайда, осы жылдың тоғыз айында инвестициялар 46 млрд. теңгені құрады, бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда (51,3 миллиард теңге) 10,2 пайызға төмен. 2019 жылғы 3-тоқсанның нәтижелері бойынша негізгі капиталға инвестициялардың негізгі бағыттары: ескі жабдықтарды ауыстыру (15%); абоненттер санын арттыру мақсатында өндірістік қуаттылықты кеңейту (11%); жаңа технологияларды енгізуге инвестициялар (5%)(сурет 1) [3].

Сурет 1. Негізгі капитал инвестициялары. Ақпарат және байланыс (млрд.тг.)

Ескерту – қайнар көзі [3]

IDC мәліметтері бойынша, цифрлық түрлендіруге тікелей инвестициялар 2020 жылдан 2023 жылға дейін 7,4 трлн. долларды құрайды. Сондай-ақ, 2023 жылға қарай цифрландыру шығындарының үлесі АКТ-ға салынған барлық инвестициялардың 50%-ын құрайды. Деректерді талдау және талдау саласында ең үлкен өсу болжанады, өйткені компаниялар ақпарат негізінде бәсекелестік артықшылықтар жасайды (сурет 2).

Сурет 2. Ұйымдарда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану көрсеткіштері

Ескерту – қайнар көзі [3]

2018 жылы Қазақстандағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың жалпы құны жылына 12,8% төмендеп, 305,2 млрд. теңгені құрады.

Елді цифрландыруда АКТ байланысты тауарлардың импорты маңызды рөл атқарады. Сонымен, 2018 жылы АКТ-ға қатысты тауарлардың жалпы импорты жылына 11,8%-ға артып, 2,3 млрд. долларды құрады. Барлық импорттың 45,3%-ы телекоммуникациялық жабдықтар, 12,5% - компьютерлер мен оларға жататын жабдықтар, 11,7% - электронды компоненттер, 30,5% - АКТ-ның басқа өнімдері.

Ақпараттық қоғамға көшу үшін жағдай жасау қадамдарының бірі 2013 жылы бекітілген «Ақпараттық Қазақстан 2020» мемлекеттік бағдарламасы болды. Бұл бағдарлама ел экономикасын цифрлық түрлендірудің негізі ретінде келесі факторлардың дамуына ықпал етті: ақпараттық қоғамға көшу, мемлекеттік басқаруды жетілдіру, «ашық және мобильді үкіметтің» институттарын құру, корпоративті құрылымдар үшін ғана емес, сонымен бірге ел азаматтары үшін де ақпараттық инфрақұрылымның қол жетімділігі.

Қалалар мен аудандарда тұрғындар мен кәсіпкерлерді желіге кең жолақты қол жетімділікпен қамтамасыз ету үшін телекоммуникациялық инфрақұрылым құрылды; дегенмен, бүгінде бұл ауыл тұрғындарының қажеттіліктеріне сәйкес келмейді. Цифрлық теңсіздікті азайту үшін ауылдық елді мекендерді сапалы және инклюзивті кең жолақты қатынау желілерімен қамтамасыз ету қажет.

Цифрландыру барлық салаларға әсер етеді және шикізат емес салалардың әлеуетін әртараптандыру және ашу, стартап қызметін ынталандыру және жаңа өндірістер ашу жолымен Қазақстан экономикасының құрылымын өзгертуге әкеледі.

Сонымен қатар, сандық технологиялардың әр түрлі салаларға әсер ету деңгейі біртекті емес – құндылықты құрудың үлкен мүмкіндігі Қазақстан экономикасының дәстүрлі секторларында, оның ішінде тауарлық секторда қабылданады, сонымен бірге электронды саудада, IT-секторда және қаржы индустриясында құндылықтарды құрудың түбегейлі жаңа мүмкіндіктері ашылууда [1].

Цифрлық бастамаларды іске асыру елдің одан әрі экономикалық өсуі үшін бірқатар іс-шаралардың маңызды буыны болады. Бағдарлама қосымша құнды құру және экономикадағы шығындарды азайту үшін айтарлықтай әлеуетке ие, бұл елдің ішкі жалпы өнімінің өсу қарқынын 2025 жылдан бастап жылына 4,5-5% деңгейіне, 1,6%-2,2%-ға, яғни шамамен 1,2%-дан 2,2%-ға дейін жеткізуге мүмкіндік береді. Үшіншіден, тек цифрландыру болады. Бұл сценарий мемлекет деңгейінде де, жекелеген салалар мен компаниялар деңгейінде де өзгеруге, барынша тартуға және қосымша инвестицияларға кешенді көзқарасты қамтамасыз етеді. Сонымен бірге, Бағдарламаға мемлекеттің қатысуын үйлестіруші және бағыттаушы ету оның инвестициялардың тікелей кірісіне қол жеткізуге ғана емес, сонымен қатар цифрландырудың білім сапасын арттыруға, өмір сүру сапасын арттыруға, инвестициялық және бизнес-ортаны дамытуға ұзақ мерзімді әсерін қамтамасыз етуге байланысты.

Цифрландыру барлық салаларға әсер етеді және шикізаттық емес секторлардың әлеуетін әртараптандыру және ашу, стартап қызметін ынталандыру және «жаңа өндірістер» ашу арқылы тұтастай алғанда Қазақстан Республикасы экономикасының құрылымын өзгертуге әкеледі. Сонымен қатар цифрлық технологиялардың әр түрлі салаларға әсер ету деңгейі біртекті емес – құндылықты құрудың үлкен мүмкіндігі Қазақстан экономикасының дәстүрлі секторларында, оның ішінде тауарлық секторда қабылданады, сонымен бірге электронды коммерцияда, IT-секторда және қаржы индустриясында құндылықтарды құрудың түбегейлі жаңа мүмкіндіктері ашылууда.

ЖІӨ-ге қатысты ең маңызды нәтижелер 12 негізгі жобада болады:

- 1) IT-стартаптардың халықаралық технопаркін құру (Астана хабы);
- 2) Зияткерлік өрістер жобаларын іске асыруды, модельдік зауыттар құруды қоса алғанда, Индустрия 4.0 технологияларын енгізу;
- 3) «қағазсыз» қағидатын іске асыру;
- 4) зияткерлік көлік жүйесін құру;
- 5) электрондық сауданы дамыту;
- 6) ШОБ үшін сандық платформа құру (бір терезе);
- 7) көлеңкелі айналымды азайту мақсатында тауарларды танбалаудың ақпараттық жүйесін дамыту;
- 8) қолма-қол ақшасыз төлемдерді дамыту жөніндегі іс-шаралар кешенін жүзеге асыру;
- 9) ашық платформалар (Open API), Big Data және жасанды интеллект;
- 10) кең жолақты қол жетімділікті қоса алғанда, телекоммуникациялық инфрақұрылымды дамыту;
- 11) кедендік және салықтық әкімшілендіруді жетілдіру және электрондық декларациялауға көшу;
- 12) Smart City жобаларын іске асыру.

Бағдарламаны іске асыруға республикалық бюджеттен 141 млрд. теңге қарастырылған, сонымен қатар квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қаражатынан 169 млрд. алдын-ала бағалау бойынша, 2025 жылға қарай экономиканы цифрландырудың тікелей әсері 1,7-2,2 трлн. қосылған құнды құрайды. Бұл жеке инвестицияларды ескере отырып, 2025 жылға қарай инвестициялардың жалпы көлеміне 4,8-6,4 есе қайтарымды қамтамасыз етеді.

Цифрландыру экономикалық тиімділікке қол жеткізуге және бәсекеге қабілеттілікті арттырумен қатар, Бағдарламаның негізгі міндеттерінің бірі болып табылатын халықтың өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған әлеуметтік салаларға оң әсерін тигізеді. Мұндай бастамалар қысқа мерзімді перспективада тікелей инвестицияны қайтаруды білдірмейді, бірақ олар Бағдарламаның ұзақ мерзімді табысты болуы мен елдің дамуы (мысалы, білім беруді дамыту) үшін маңызды және олар мемлекеттің ролін (денсаулық сақтауды, электронды үкіметті, ақылды қалаларды) дамытудың квинтэссенциясы ретінде қажет.

Мұндай бастамалардың жиынтық әсері кейінге қалдырылады және жылдар өткен соң ғана айқын болады. 2022 жылға қарай нәтиженің басталуы білім беру, денсаулық сақтау және инвестициялық ортаның сапалы дамуынан күтіледі. Бұл әсер Бағдарламаның көкжиегінде шамалы, бірақ болашақта

әлемнің дамыған 30 елімен әлеуметтік-экономикалық дамудағы алшақтықты айтарлықтай төмендетеді.

Бағдарламаны іске асырудың маңызды нәтижесі сонымен бірге Қазақстанның БҰҰ АКТ даму индексіне 30-ға кіруін жеделдету болады.

Цифрландыру бағдарламасының сәтті іске асырылуы бұдан да ұзақ көкжиектерде елді әлі де өзінің алғашқы формасында тұрған ғылыми-техникалық және әлеуметтік дамудың келесі міндеттеріне дайындайды[2].

Қорытындылай келе, Қазақстан ұзақ уақыт бойы жетекшілік көрсеткіштерді иеленіп келеді. Бүгін Президентіміз өте маңызды мәселеге назар аударуда. Қазақстан қолға алған бағдарламада нақты тапсырмалар белгіленген. Мұның бәрі жаһандық бәсекеге қажетті заманауи талаптар. Инновация игілігін игеруге барлық әлем елдері ұмтылуы тиісті. Бірақ, технология тынымсыз, жылжымалы ағын. Оған кімнің қалай ілесетіні елдердің маңызды тектіктерді қалай тиімді пайдаланып, қандай шешімдер қабылдағанына да байланысты. Бұл тұрғыда, Қазақстан көптеген көрші елдерге қарағанда көшілгері қадамдар жасап отыр. Әрине көздеген межеге қол жеткізу үшін біраз уақыт керек. Тынымсыз еңбек ету қажет. Сондай-ақ бұл іске барлығымыз бірігіп атсалысуға тиіспіз. Мемлекеттер күш біріктірген жағдайда жоғары жетістіктерге жете алады деп ойлаймын.

Әдебиеттер тізімі

1. <https://kapital.kz/tehnology/77003/chto-zhdet-tsifrovoy-kazakhstan.html>
2. Государственная Программа «Цифровой Казахстан». - Постановление Правительства Республики Казахстан от 12 декабря 2017 года № 827
- 3 <http://ranking.kz/ru/a/reviews/cifrovizaciya-ekonomiki-respubliki-kazahstan-2019>

Қазақстан Республикасындағы ауыл шаруашылығына мемлекеттік қолдауды дамыту

С.Б. Байбосынов¹, Б.Б. Мусатаев²

¹PhD, профессор

²«Менеджмент» мамандығы бойынша 1 курс магистранты,
Ser_08031942@mail.ru, becz1980@gmail.com

¹«Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы мемлекеттік басқару академиясы» РМҚК
Қарағанды облысы бойынша филиалы
²академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ

Түйіндеме: Отандық ауыл шаруашылығының әлеуметтік-экономикалық дамуы агросферадағы экономикалық қатынастарды ұғынуға принципті жаңа көзқарас жасау қажеттілігін тудырды. АӨК салаларының тиімді өзара іс-қимылы үшін сапалы жаңа теориялық-әдістемелік база қажет.

Елдің аграрлық секторын дамытудың қазіргі кезеңі кәсіпкерлік қызметтің түбегейлі жаңа жағдайларын біртіндеп жасаумен сипатталады. Өндірістің нарықтық бағдарының қажеттілігін өзектілендіретін экономикалық жағдай қалыптасады. Осыған байланысты нарық талаптарын ескере отырып, АӨК кәсіпорындарының қызметін ұйымдастырудың нақты экономикалық құралы ауыл шаруашылығын мемлекеттік қолдау болып табылады.

Түйінді сөздер: агроөнеркәсіп кешені, агробизнес, ауыл шаруашылығы өндірісі, нарықты зерттеу.

Мақсаты: Қазақстан Республикасындағы ауыл шаруашылығына мемлекеттік қолдауды дамыту бағыттарын көрсету.

Міндеттері:

-Мемлекет тарапынан ауыл шаруашылығын қолдауға қабылданған бағдарламаларды талдау;

- Облыс өңіріндегі ауыл шаруашылық бағдарламаларының тиімділігі.

Өзектілігі: Ауыл шаруашылығына қатысты мемлекеттік қолдауды дамытуды күшейтіп, ұтымды жақтарын қарастырып, зерттеу.

Жобаның әдісі: - зерттеу, талдау, сараптау

Күтілетін нәтиже: Қазақстан Республикасында «Ақылды технологиялар» – агроөнеркәсіп кешенін қарқынды дамытып, еңбек өнімділігін арттыру, өнімді экспортқа шығару.